

Jysk Kvæg

Det Jyske Kvæg stammer fra det oprindelige sort- og gråbrogede kvæg, som var udbredt i Jylland i det 17., 18. og 19. århundrede, hvor det var grundlaget for eksporten af stude til det nordtyske marked.

Den første stambog for Heste og Kvæg af Jydsk Race blev udgivet i 1881 og indeholder oplysninger om 48 tyre og 53 køer. Udgangsmaterialet var meget heterogent. Således var tyrene anført som værende både af malketype og af kødtype. Malketypen var gennemgående mindre end kødtypen, og gennemsnitshøjden (stangmål) for otte køer af malketype var 120 cm. Vægten for udvoksede køer blev angivet at være ca. 350 kg, og årsydelsen var typisk 800-1000 liter mælk. Dyr af kødtypen var gennemgående højere og tungere, og den højeste ko i den første stambog målte 146 cm i stangmål.

I første halvdel af det 20. århundrede udvikledes racen til en egentlig malke race med et avlsmål, som lå tæt op af avls målet for det hollandske sortbrogede kvæg. Samtidig blev farve og aftegn standardiseret. I tyrestambogens bind 10-19, som dækker tyre født mellem 1903 og 1911, var der kun 2 gråbrogede tyre ud af 579.

I 1949 vedtog avlsforeningen for Sortbroget Jysk Malkekævg (SJM), at Hollandsk Kvæg samt krydsninger mellem de to racer kunne optages i samme stambog. Racebetegnelsen blev samtidig ændret til Sortbroget Dansk Malke race (SDM). Krydsninger mellem de to racer var særdeles gode dyr, og i løbet

af blot 10 år blev det oprindelige Jyske Kvæg krydset igennem med hollandsk kvæg. Den sidste tyr af ren jysk afstamning blev udstillet på Ungskuet i 1955, og dermed var det Jyske Kvæg officielt ophørt med at eksistere.

Enkelte avlere gennemførte imidlertid ikke en indkrydsning med hollandsk kvæg, men benyttede tyre af eget tillæg, og så sent som i 1980'erne fandtes der stadig enkelte dyr, som i udseende og type svarede til det oprindelige Jyske Kvæg. Genressourceudvalget gik ind i arbejdet med at bevare Det Jyske Kvæg i 1987.

Der har været stor interesse for Jysk Kvæg fra fri-landsmuseer, andre offentlige institutioner og private avlere, og bestanden er øget. Især udarbejdelsen af nyere stambøger har bevirket stor fremgang og øget interesse for racen. Stambogen indeholder information om mellem 4 og 6 generationer af Jysk Kvæg. Kød fra Jysk Kvæg bruges i konceptet Ny Nordisk Mad på herregården Nørre Vosborg i Vestjylland.

Fænotype

Den nulevende bestand omfatter både sortbrogede, blakbrogede og gråbrogede individer. Hovedet er kort, med markerede øjenbuer og med fremad- og oftest opadrettede horn. Ryggen er lang, lænden lav og haleroden højt ansat. Yveret er kort og patterne lange. Lårene er korte men fyldige, og haserne er ofte tætstillede (kohasede). Gennemsnitshøjden for 21. kalvs køer, som blev kåret i 2008, var 133,5 cm, og

vægten er anslået til ca. 550 kg. Avlstøyrenes højde og vægt er anslået til ca. 145 cm og 1000 kg.

I 1948 var vægt og højde af 1. kalvs køer af Sortbroget Jysk Malkekqvæg ved Afkomsprøverne på henholdsvis 517 kg og 123 cm. Bestanden af kårede køer af Jysk Kvæg afviger således en del fra de køer, som indgik i afkomsprøverne for Sortbroget Jysk Malkekqvæg i 1948. Variationen i den nulevende bestand af Jysk Kvæg er imidlertid stor, og der findes individer, som ligner køerne fra 1948 i både farvetegning og størrelse.

Reproduktion

I en besætning med Jysk Kvæg blev der i de sidste 10 år (2001-2011) i gennemsnit insemineret 1,4 gange pr. drægtighed. Gennemsnitsalderen ved første kælvning ligger omkring 934 dage, og der ses normalt én kalv pr. drægtighed. I en besætning med Jysk Kvæg har der i de sidste 10 år kun været 1,8 % meget besværlige kælvninger. Over halvdelen var 1. gangs kælvninger. Der er tappet sæd efter flere tyre, der er godkendt som værende repræsentanter for

kvæg af Jysk Race. Deres afkom godkendes som Jysk Kvæg, såfremt mødrene er godkendt.

Produktionsegenskaber

Hos racen er der set både en kødkvægstype og en malkeracetype, men i det 20. århundrede er der avlet efter malkeegenskaber. I 1948 var gennemsnittet for døtre af tre tyre 3970 kg mælk med en fedtprocent på 4,32 og 192 kg smør. Nyere tal fra en besætning opsamlet fra 2001-2011 viser en 305-dages ydelse på 6267 kg mælk med en fedt- og proteinprocent på henholdsvis 3,88 og 3,29. Der bliver altså produceret mere mælk, men med en lavere fedtprocent end i 1948. Racen er god til fedning, da kødtrævlerne er fine og saftfulde. Fedtmarmoreringen er anderledes, end man normalt ser hos oksekød. Der er mere intramuskulært fedt, hvilket betyder, at der opnås en bedre smag og mere mørt kød.

Andet

Det Jyske Kvæg kan klare en mere strukturrig/grovere foderration end de moderne racer. De yder på mager og slet græs. Racen har et godt temperament.

Antal avlere (2007): 44

Population (2007):

Hundyr ældre end 2 år: 181

Avlstyre: 37

Fænotype:

Vægt: Køer: 550 kg; Tyre: 1000 kg

Højde: Køer: 133,5 cm; Tyre: 145 cm

Produktion (305 dage):

Mælk: 6267 kg

Fedt: 3,88 %

Protein: 3,29 %

Reproduktion:

Antal insemineringer/drægtighed: 1,4

Dyretilskud (2010):

Hundyr: 134

Handyr: 21